

Συκαμινιά - Μουριά η λευκή
White Mulberry
Morus alba L.

2024

ΔΕΝΤΡΟ ΤΗΣ ΧΡΟΝΙΑΣ

TREE OF THE YEAR

Υπουργείο Γεωργίας, Αγροτικής Ανάπτυξης και Περιβάλλοντος - Τμήμα Δασών
Ministry of Agriculture, Rural Development and Environment - Department of Forests

www.moa.gov.cy/forest

Η Συκαμινιά ή Μουριά ανήκει στο γένος *Morus* στην οικογένεια των Μορσειδών (*Moraceae*), ενώ είναι γνωστή και ως συκαμιά ή βαβατσιλιά. Σύμφωνα με τη διαδικτυακή βάση δεδομένων «Plants of the World Online (POWO)» του Royal Botanic Gardens, Kew, το γένος *Morus* αντιπροσωπεύεται από 18 είδη με διάφορες ποικιλίες να απαντούν ως καλλιέργεια σε όλο τον κόσμο. Στην Κύπρο είναι πολύ διαδεδομένο φυτό, κυρίως με τα είδη *Morus alba* L. και *Morus nigra* L. που προέρχονται από την Ασία, με τα επίθετα (*alba*) και (*nigra*) να σημαίνουν «άσπρο» και «μαύρο» αντίστοιχα, και να αναφέρονται στο χρώμα των καρπών ανάλογα με το είδος. Γι' αυτό και το χρώμα των ώριμων καρπών τους αποτελεί ένα χαρακτηριστικό για την εύκολη αναγνώριση των δύο ειδών αφού στην *Morus alba* L. οι καρποί έχουν χρώμα άσπρο, ιώδες, κοκκινωπό ή μαυριδερό ενώ στην *Morus nigra* L. ο καρπός είναι πιο αδρός, κυλινδρικός ή ωσειδής, που όταν ωριμάσει είναι μελανοειδής με χαρακτηριστική γλυκόξινη γεύση. Διαφέρει, επίσης, (*nigra*) ως προς τα φύλλα της τα οποία στην πάνω πλευρά δεν είναι λεία και στην κάτω είναι πιο τριχωτά. Ο μίσχος του φύλλου είναι πιο κοντός, 0,5-1,5 cm, και πιο χοντρός ενώ η βάση του φύλλου είναι πιο έντονα και μοιόμορφα καρδιοειδής.

Η συκαμινιά είναι γνωστό φυτό από την αρχαιότητα αφού αναφέρεται από τον Θεόφραστο ως «Συκάμιμος» και τον Διοσκουρίδη ως «Μορέα». Κατά μία εκδοχή, το όνομα του γένους *Morus* πιθανόν να έχει αρχαιοελληνική ρίζα αφού σύμφωνα με τη μυθολογία η Μορέα ήταν μία από τις οκτώ Αμαδρυάδες Νύμφες, που ήταν θεότητες και συνδέονταν με δέντρα του δάσους. Μια δεύτερη εκδοχή είναι ότι προέρχεται από τη λατινική λέξη «*morax*», που σημαίνει καθυστέρηση και συνδέεται με την αργή ανάπτυξη του άνθους της μουριάς. Στην Ελλάδα η χερσόνησος της Πελοποννήσου ή «Μοριάς» φέρεται να οφείλει την ονομασία της, κατά μια από τις πολλές εκδοχές, στην μουριά, η οποία καλλιιεργείτο εκτεταμένα και αφθονούσε στην επικράτεια της. Κατά μια άλλη εκδοχή πήρε το όνομά της (Μοριάς) λόγω της ομοιότητας του σχήματός της με ένα φύλλο μουριάς. Ο μεγάλος ήρωας της Ελληνικής Επανάστασης του 1821 Θεόδωρος Κολοκοτρώνης αποκαλείτο «Γέρος του Μοριάς» λόγω της καταγωγής του (Πελοπόννησος-Μοριάς).

Περιγραφή

Πρόκειται για φυλλοβόλο, μόνικο¹ ή δίοικο² δέντρο, ύψους μέχρι 15 m, με τεφροκαστανό φλοιό. Τα φύλλα του είναι απλά, ακέραια, διατεταγμένα κατ' εναλλαγή, με 3-5 λοβούς, με παρυφές πριονωτές και καρδιοειδή βάση. Ανάλογα με το είδος η πάνω επιφάνεια του φύλλου μπορεί να είναι λεία και στυλνή και η κάτω ελαφριά τριχωτή (*Morus alba* L.) ή η πάνω επιφάνεια να είναι τραχιά και η κάτω εντονότερα τριχωτή (*Morus nigra* L.). Φέρει μικρά, κτρινοπράσινα μονογενή άνθη³ σε κρεμώμενες σταχυοειδείς ταξιανθίες^{3,4} και ανθοφορεί από τον Μάιο μέχρι τον Ιούνιο. Ο καρπός είναι κυλινδρικός ή ωσειδής και αποτελείται από πολλά αχαιμία με χυμώδες περικάρπιο, που σχηματίζουν το γνωστό μούρο με τη χαρακτηριστική γλυκόξινη γεύση, με άσπρο, ιώδες ή κοκκινωπό χρώμα (*Morus alba* L.), ή μελανώδες χρώμα (*Morus nigra* L.).

Χρήσεις

Η συκαμινιά, τα φύλλα της οποίας αποτελούν τη μοναδική πηγή τροφής του μεταξοσκώληκα, συνδέεται με την παραγωγή μεταξιού, ενός ιδιαίτερα περιζήτητου υλικού από την αρχαιότητα, και με τη σπρωτροφία, δηλαδή την εκτροφή μεταξοσκώληκα. Με το μυστικό της κινέζικης σπρωτροφίας να αποκαλύπτεται κατά τη βυζαντινή εποχή, η παραγωγή μεταξιού μαζί με τη

¹Μόνικο: Φυτό που φέρει τόσο αρσενικά όσο και θηλυκά άνθη.

²Δίοικο: Φυτό που φέρει μόνο αρσενικά ή μόνο θηλυκά άνθη.

³Ταξιανθία: Η διάταξη των ανθέων ενός φυτού στα κλαδιά του.

⁴Σταχυοειδής ταξιανθία: Ταξιανθία με έναν κεντρικό άξονα, ο οποίος φέρει απόδισκα άνθη που φύονται σε απλό, όρθιο, επιμήκη άξονα.

⁵Μονογενές άνθος: Άνθος με αναπαραγωγικά όργανα ενός μόνο γένους (αρσενικά ή θηλυκά).

συκαμινιά εξαπλώθηκαν στον δυτικό κόσμο. Η παραγωγή μεταξιού και η δημιουργία μεταξωτών υφασμάτων κατέκτησε και στήριξε τον γυναικείο κόσμο της Κύπρου, και γι' αυτό η αναγκαία για τη σηροτροφία συκαμινιά φιλοξενήθηκε στις αυλές των σπιτιών σε πόλεις και χωριά όλης της Κύπρου. Ήταν πολύτιμο δέντρο για την οικογένεια διότι τα φύλλα της χρησιμοποιούνταν επιπλέον ως τροφή για τα οικίστα ζώα. Στο πρόσφατο παρελθόν αναπτύχθηκε μια ιδιαίτερη σχέση της συκαμινιάς με τα παιδιά που έπαιζαν στη σκιά της, σκαρφάλωναν στον κορμό της, έτρωγαν τους καρπούς της και παρατηρούσαν την άγρια ζωή που προσέλυε. Έτσι θα μπορούσε κάποιος να την αναδείξει ως το δέντρο των παιδικών χρόνων στην Κύπρο.

Το πλούσιο φύλλωμά της που εμφανίζεται το καλοκαίρι θωρακίζει από τον καυτό ήλιο προσφέροντας δροσιά, ενώ τον χειμώνα συμμετέχει με το πέσιμο των φύλλων στην αλλαγή της εποχής, επιτρέποντας παράλληλα στις ζεστές ακτίνες του ήλιου να μετριάσουν τις χαμηλές θερμοκρασίες. Τα χαρακτηριστικά αυτά μαζί με την αντοχή της συκαμινιάς σε κλαδεύματα για ελκυστική διαμόρφωση κόμης και την οικολογική της αξία, την αναδεικνύουν ως ένα ιδανικό καλλωπιστικό φυτό για κήπους και χώρους πρασίνου σε όλες τις πόλεις και χωριά της Κύπρου.

Οικολογική αξία

Πέραν της καλλωπιστικής της αξίας, η συκαμινιά προσφέρει νόστιμους καρπούς με την έναρξη του καλοκαιριού. Οι καρποί, που ονομάζονται μούρα (στην Κύπρο είναι γνωστοί ως «βαβάτσινοι») πέρα από εδωδιμοί για τους ανθρώπους, υποστηρίζουν την άγρια ζωή. Οι βαβάτσινοι είναι πολύτιμη τροφή για τη φρουτονυχτερίδα και τα άγρια πουλιά όπως είναι ο κλωρκός και η φάσσα, ενώ με τους ώριμους καρπούς που πέφτουν στο έδαφος τρέφονται άλλα εδαφόβια ζώα όπως ο σκαντζόχοιρος, η αλεπού και οι πέρδικες. Με αυτό τον τρόπο η συκαμινιά συμμετέχει στην τροφική αλυσίδα υποστηρίζοντας και άλλα ζώα όπως τα έντομα, τα τρωκτικά και τα ερπετά. Για την οικολογική της αξία, το Τμήμα Δασών χρησιμοποιεί τη συκαμινιά σε χώρους πρασίνου και στη δημιουργία θέσεων τροφοληψίας ειδών άγριας ζωής σε Κρατικά Δάση. Δύο αιωνόβια δέντρα συκαμινιάς που εντοπίστηκαν στην επαρχία Πάφου έχουν κηρυχθεί ως προστατευόμενα, το πρώτο στη Στενή, ηλικίας 150 ετών, με ύψος 9 m και περιφέρεια 3,07 m και το δεύτερο στην Τραχυπέδουλα, ηλικίας 140 ετών, με ύψος 8 m και διάμετρο 2,32 m.

Πολλαπλασιασμός

Η πλέον αποτελεσματική μέθοδος πολλαπλασιασμού θεωρείται ο πολλαπλασιασμός με εναέριες καταβολάδες ή μοσχεύματα. Διατίθεται στα φυτώρια του Τμήματος Δασών στην Αθαλάσσα, στο Φασούρι, στα Πλατάνια και στον Σταυρό της Ψώκας.

Προστασία και διαχείριση

Σύμφωνα με τον περί Δασών Νόμο για την υλοτομία όλων των ειδών μουριάς απαιτείται άδεια από το Τμήμα Δασών όταν η έμφλοια διάμετρος του κορμού σε ύψος 130 cm πάνω από το έδαφος είναι μεγαλύτερη από 15 cm.

Morus is a genus of deciduous, monoecious or dioecious trees up to 15 m high and consists of trees commonly known as mulberries, growing naturally or under cultivation in many regions worldwide. Generally, the genus has two well-known species in Cyprus (*Morus alba* L., *Morus nigra* L.) with numerous cultivars. The two trees are very similar but there are some differences that distinguish the *Morus nigra* L. from *Morus alba* L. and are the following: *Morus nigra* L. leaves are not smooth on the upper surface and are more densely hairy below; the petiole is shorter, only 0,5 – 1,5 cm, and thicker; the base of lamina is more consistently and deeply cordate; the fruit (syncarp) is larger, black-purple, cylindrical or ovoid and with a characteristic acid taste.

***Morus alba* L. or White Mulberry** is a deciduous, monoecious or dioecious tree up to 15 m, with grey-brown and ultimately, dark-grey bark. Leaves alternate, simple, entire or with 3-7 lobes, broadly-ovate, 6-16 x 4-12 cm; margins serrate, base shallowly cordate, glabrous-shining above, sparsely pubescent below, petiole more than 2 cm. Flowers are unisexual, in pendulous spicate inflorescences, small, green-yellow appearing from May to June. Fruit is a white, reddish or black-purple cylindrical or ovoid syncarp of many achenes, with fleshy-juicy pericarp. It ripens from June to July.

It is native to China and occurs as a cultivated species in South Europe, Middle East, North Africa and Western Asia. In Cyprus, it is found virtually at every village or in cities at altitudes of 0-1,400 m. In the past it was grown as a source of food (leaves) for silkworms and various domestic animals. The fruits are delicious and the dense foliage provides very good shade. It is used as ornamental in Cyprus; however, its numbers have recently been diminishing. It can be propagated by seed and young plants then grafted with the desired variety, as well as by cuttings, root-cuttings and root suckers, thus to secure desirable characteristics.

Τυπώθηκε σε ανακυκλωμένο χαρτί
Printed on recycled paper

Γ.Τ.Π./Ρ.Ι.Ο. 142/2023 - 5.000

Εκδόθηκε από το Γραφείο Τύπου και Πληροφοριών, Published by the Press and Information Office
Εκτύπωση: Τυπογραφείο Κυπριακής Δημοκρατίας, Printed by the Government Printing Office